

Křesťanský život jako proměňující polyfonický proud v pojetí komunity Iona

Jozef Murín

Abstract: The Christian Life as a Transformative Polyphonic Stream in the Understanding of the Iona Community

This article uses the musical metaphors of musical mastery and polyphony as a means of theological reflection on the nature of Christian life. Polyphony in music refers to multiple independent melodies being played simultaneously. Within the context of Christian life, metaphors can illustrate how diverse life journeys and experiences coexist harmoniously without one dominating or overshadowing the others. Various melodies are to be discovered and cultivated within the church (e.g., spiritual growth and communal worship), in the broader human community (e.g., acts of service and social justice), and throughout the whole creation (e.g., environmental stewardship and care for the planet and all living beings). The melodies within the church and the world intertwine to create a harmony that reflects the presence of God.

Keywords: Iona community; Christian maturity; life in community

DOI: 10.14712/27880796.2026.4

Úvod

Two nations; between whom there is no intercourse and no sympathy; who are as ignorant of each other's habits, thoughts, and feelings, as if they were dwellers in different zones, or inhabitants of different planets; who are formed by a different breeding, are fed by a different food, are ordered by different manners, and are not governed by the same laws...¹

Benjamin Disraeli: Sybil, or The Two Nations (1845)

Dva národy – tak před téměř dvěma stoletími popsal Benjamin Disraeli hluboký sociální rozkol uvnitř anglické společnosti. Dnes se zdá, že se podobný fenomén objevuje napříč západní civilizací. V době narůstajících politických

1 „Dva národy, mezi nimiž neexistuje žádný styk ani sympatie, které neznají navzájem své zvyky, myšlenky a city, jako by žily v různých pásmech nebo na různých planetách, které jsou formovány odlišným výchovným prostředím, živí se odlišnou stravou, řídí se odlišnými mravy a nepodléhají stejným zákonům.“ (Překlad autora článku.)

a sociálních nejistot, které umocňuje blízkost války na Ukrajině a další konflikty násilně zasahující do známého světa, lidé častěji prožívají depersonalizaci² a rostoucí afektivní polarizaci.³ Tyto fenomény negativně ovlivňují schopnost udržovat hluboké a autentické mezilidské vztahy a mají tím hluboký dopad i na duchovní život člověka.

V tomto článku se budu věnovat opačnému důrazu. Konkrétně dorůstání do osobní i vztahové dospělosti, které doprovází pomalá a systematická práce s reflexí skutečnosti sebe sama a celé sítě vztahů, blízkých i vzdálených, ve kterých žijeme.

Jak lze dnes dorůstat do křesťanské dospělosti, osobně i společně zároveň, budu zkoumat na příkladu ekumenické komunity Iona založené ve Skotsku v roce 1938 v době hospodářské krize a rostoucí společenské polarizace. Bude mě zajímat, co je na zkušenosti této komunity proměňující, jak z jejího pohledu vypadá dospělý křesťanský život a jaké jsou prostředky duchovního růstu. Jako klíč budu používat metaforu polyfonie a metaforu hudebního mistrovství.

Představení komunity Iona

Komunita Iona se sama charakterizuje jako „mezinárodní ekumenické křesťanské hnutí, které se zasazuje o spravedlnost a mír, obnovu společenství a obnovení bohoslužby“.⁴ Její název je odvozen od malého ostrova Iona v souostroví Vnitřní Hebridy západně od pevninské části Skotska. V roce 563 zde irský mnich a misionář Kolumba se svými společníky založil první křesťanský klášter, ze kterého se křesťanství šířilo do celého Skotska a na území severovýchodní Anglie.⁵ V současnosti je komunita Iona rozptýleným společenstvím,

2 Depersonalizace jako prožívání neskutečnosti sebe sama, pocit odcizení sobě i svým vztahům. Viz např. Daria Łaskawiec et al., Post-Pandemic Stress Disorder as an Effect of the Epidemiological Situation Related to the COVID-19 Pandemic, *Healthcare (Basel, Switzerland)* 10 (2022/6), 975, doi: 10.3390/healthcare10060975.

3 Afektivní polarizace vede k rozdělování společnosti na „druhých“ a „našich“ a ztěžuje porozumění a empatii napříč sociálními a politickými hranicemi. Viz např. Markus Wagner, Affective Polarization in Europe, *European Political Science Review* 16 (2024/3), 378–92, doi: 10.1017/S1755773923000383.

4 V překladu trochu zaniká jemné, ale teologicky významné rozlišení *rebuilding of community*, obnovy jako znovuvybudování něčeho, co se staví nanovo a *renewal of worship*, obnovy jako oživení něčeho, čemu se vrací vitalita. Viz Iona Community – Our Community [online], [cit. 4. 6. 2025], dostupné z: <https://iona.org.uk/about/our-community/>.

5 Více o historii ostrova a kláštera Iona, viz. Rosemary Power, *The Story of Iona*, Norwich: Centerrbury Press, 2013; Ian Bradley, *Columba: Pilgrim and Penitent*, Glasgow: Wild

ke kterému se hlásí přibližně 300 řádných a 2 000 přidružených členů, mužů i žen z různých křesťanských církví nebo bez církevní příslušnosti.⁶ Asi polovina členů komunity žije ve Skotsku, druhá polovina je rozeseta ve zbytku Spojeného království a dalších, především anglicky mluvících zemích po celém světě. Komunita má své ústředí ve skotském městě Glasgow a od jara do podzimu provozuje dvě rezidenční centra. Prvním je klášter Iona na stejnojmenném skotském ostrově, kde pobývá společenství zhruba třiceti lidí složené z členů komunity, dobrovolníků a placených zaměstnanců. V klášteře na Ioně nabízí komunita návštěvníkům tematické týdenní duchovní cvičení ve střídajícím se rytmu společné práce a modlitby. Druhým rezidenčním domem je centrum pro mládež Camas na pobřeží protějšího ostrova Mull.⁷

Komunita byla založena v roce 1938 duchovním Skotské církve Georgem MacLeodem.⁸ MacLeod měl v té době za sebou několik pastoračních experimentů, ve kterých se snažil oslovit muže z dělnických profesí a nezaměstnané, kteří se v období hospodářské krize 30. let velmi rychle odcizovali církvi. Současně chtěl nabídnout budoucím duchovním místo formace pro pastorační v nově budovaných dělnických koloniích. V létě roku 1938 tak přistála na ostrově Iona rozmanitá skupina třiceti mladých mužů, z nichž byla asi polovina studentů teologie a polovina řemeslníků, dělníků a mužů bez práce z okolí Glasgowu, aby započali rekonstrukci ruiny benediktinského kláštera.⁹ Léto

Goose, 1998; Ronald Ferguson, *Chasing the Wild Goose. The Story of the Iona Community*, Glasgow: Wild Goose Publications, 1998.

- 6 Často se uvádějí dvě anglická slova: *un-churched* pro lidi, kteří nikdy členy žádné církve nebyli, a *de-churched* pro lidi, kteří svou původní církev, často následkem traumatizující zkušenosti, opustili.
- 7 Iona Community – Our Community [online], [cit. 4. 6. 2025], dostupné z: <https://iona.org.uk/about/our-community/>.
- 8 George Fielden MacLeod, baron MacLeod z Fuinary (1895–1991), se narodil do starého skotského aristokratického rodu. Řada jeho předků sehrála významnou roli v společenském a církevním životě. Jeho životopisec (a pozdější vedoucí komunity) Ronald Ferguson vyjmenoval přínosy MacLeodova rodu pro Skotskou církev následovně: „550 let ordinované služby, 6 moderátorů Generálního shromáždění Církve Skotska, 7 doktorů teologie, 2 děkani Královské kaple, 2 děkani Řádu bodláku, 4 kaplani Jeho Veličenstva,“ viz: Ron Ferguson, *George MacLeod. Founder of the Iona Community*, Glasgow: Wild Goose Publications, 2001, 25.
- 9 Klášter byl původně postaven irskými misionáři a iroskotští mniši tady žili do 9. století, kdy po ničivých vpádech Vikingů ostrov opustili. Počátkem 13. století klášter obnovili mniši řádu sv. Benedikta. Během skotské reformace byly řeholní řády zrušeny a klášter postupně zpustnul a zchátral.

měli strávit společnou prací a modlitbou a učit se jeden od druhého životu ve společenství.¹⁰

Ve Skotské církvi, která se pod vedením Johna Knoxe v období reformace přihlásila k reformované teologii a presbyteriálnímu církevnímu zřízení,¹¹ MacLeodova iniciativa vzbudila nepochopení až odpor. Není to snaha obnovit mnišství a jiné římskokatolické zvyky? Aby svůj projekt vysvětlil a obhájil, založil George MacLeod komunitní časopis *Coracle*.¹² Hned v prvním vydání vysvětluje, že smyslem komunity není napodobování mnišského nebo klášterního života jako stažení se ze světa, nýbrž experimentování „jak žít ve světě, ale nebýt ze světa“. Komunita nemá být „ničím víc než laboratoří společného života“. ¹³ Jako zdatný rétor pečlivě volí slova – experiment, laboratoř, „nic víc než“, aby tlumil obavy, snižoval očekávání, zlomil hlavní osten kritiky a možná naznačoval dočasnost svého projektu: rekonstrukce kláštera jako pouhý prostředek rekonstrukce komunity, překonání odcizení, obnova vztahu mezi církví a společností skrze znovuvytvoření osobních vztahů mezi pastory a dělníky.

Nicméně o kousek dál ve stejném článku George MacLeod před čtenáře předkládá obraz kamenného keltského kříže sv. Martina z Tours,¹⁴ stojícího

10 Viz Ferguson, *George MacLeod*, 173.

11 Více o historii a teologii Skotské církve (*Church of Scotland*) viz: Thomas F. Torrance, *Scottish Theology: from John Knox to John MacLeod Campbell*, Edinburgh: T&T Clark, 2000; David Fergusson – Mark W. Elliott (eds.), *The History of Scottish Theology* (Vols. 1–3), Oxford: Oxford University Press, 2019.

12 *Coracle* je malý, lehký člen kruhovitého nebo oválného tvaru, který se tradičně používal v Irsku, Walesu a Skotsku. Kvůli svému tvaru se velice obtížně ovládal a unesl zpravidla jenom jednoho člověka. Na těchto člunech pluli irští misionáři k břehům Skotska. Časopis vychází pro členy a přátele komunity dodnes.

13 George MacLeod, *Iona Community, Coracle 1*, (October 1938), 3 [online], [cit. 30. 6. 2025], dostupné z: <https://iona.org.uk/wp-content/uploads/2025/01/1938-October-1-1.pdf>.

14 Martin z Tours (317–397) byl římský voják, poustevník a biskup v Tours, zakladatelská postava západního mnišství starší než svatý Benedikt. I když o jeho mnišské komunitě víme málo, svatomartinská tradice se rozšířila skrze spisy *Život svatého Martina* a *Dialogy o ctnostech/zázracích svatého Martina* od Sulpicia Severa. Sulpicius po ovdovění načas žije v komunitě založené Martinem, má přístup k vyprávěním o životě v pouštních komunitách Egypta a tuto mnišskou spiritualitu ve svých spisech adaptuje pro gallořímskou křesťanskou aristokracii. Keltské křesťanství se k sv. Martinovi vztahuje jako postavě, které otvírá jiné než biskupské křesťanství, mnišská spiritualita je tu základem nejenom klášterního života, ale obecně křesťanské spirituality mnichů i laiků. Více, viz: Václav Ventura, *Spiritualita křesťanského mnišství 2–3*, Praha: Benediktinské arcipopatství sv. Vojtěcha a sv. Markéty v Praze – Břevnově, 2010, 345–355.

před katedrálou již od 9. století. Katedrála mu slouží jako symbol bohoslužebného života církve nebo dokonce života církve obecně. Odkaz na Martina z Tours je velmi významný. Je brán jako zakladatelská postava gallského mnišství, které zprostředkovalo křesťanství na Britských ostrovech tradici raného pouštního mnišství. Představuje tím spojení k nejstarším kořenům křesťanské spirituality. Založení mnišské komunity sv. Martinem vnímá MacLeod jako „vyjádření víry, které by přežilo kataklyzma pádu impéria“.¹⁵ V kontextu hospodářské krize a nastávající světové války můžeme jeho slova číst i jako jeho implicitně vyjádřenou touhu najít dobově adekvátní vyjádření jeho víry, které by přežilo krize jeho doby. O šest desetiletí později pojmenoval Norman Shanks, vedoucí komunity a MacLeodův nástupce, specifický rys komunity Iona jako přetrvávající experiment: „Komunita vždy odolávala tomu definovat svou teologickou pozici, ale má určitou disciplínu a rozvíjející se liturgii. To jsou naše poznávací znaky, nikoli teologická stanoviska.“¹⁶ Pokud toto vyjádření vztáhneme na starokřesťanský princip *lex orandi, lex credendi*, můžeme říct, že při hledání vyjádření víry u komunity Iona lze rozpoznat jednoznačnou prioritu a důraz na *lex orandi*, na rozvinutí křesťanské ortopraxe. A současně se malý důraz na rozvinutí *lex credendi*, teologické reflexe, jeví nikoliv jako opomenutí, ale přímo jako programové rozhodnutí.

Užitečnost hudebních metafor

Při zkoumání komunity Iona se tak musíme nejprve zaměřit na její ortopraxi a z ní explicitně vyjádřit implicitně přítomný *lex credendi*. Uchopit rozmanité proměňující prvky zkušenosti komunity Iona mi pomůže metafora polyfonie. Polyfonie neboli vícehlas je hudební skladba, kterou vytvářejí dva, tři, čtyři i více samostatných hlasů. Žádný z nich není vedoucí, žádný doprovázející, žádný nedominuje, ani nezastiňuje ostatní hlasy. Craig Gardiner, baptistický teolog a člen komunity Iona, našel v metafoře polyfonie¹⁷ prostředek reflexe života člověka ve společenství, kde je současně kladen důraz jak na jedinečnost jednotlivce, tak i na jednotu společenství, kde vztahovost není omezením

15 George MacLeod, Iona Community, *Coracle 1*, 3.

16 Norman Shanks, *Iona God's Energy. The Spirituality and Vision of the Iona Community*, Glasgow: Wild Goose Publications, 2009, 76.

17 Craig Gardiner, *Melodies of a New Monasticism. Bonhoeffer's Vision, Iona's Witness* [e-kniha], Eugene: Cascade Books, 2018, kap. 1 Introduction, odst. The Metaphor of Polyphony.

jednotlivce, nýbrž jeho naplněním.¹⁸ Metafora polyfonie mi pomůže ukázat, jak je v různosti i jednotě posilována personalita člověka.

Metafora hudebního mistrovství mi ve zkušenosti komunity Iona pomůže dát do vztahu různé pohyby dorůstání do křesťanské dospělosti. V hudební teorii a pedagogice se mluví nejprve o fázi individuální internalizace neboli nácviku v soukromí, během které si hudebník osvojuje technické dovednosti a základní repertoár prostřednictvím soustředěného cvičení.¹⁹ Cíleným a opakovaným nácvikem se buduje kognitivní a motorická základna. Ve fázi sociální integrace neboli zkoušení ve skupině či sboru, se hudebník učí naslouchat druhým, synchronizovat rytmus, dynamiku, intonaci a vnímat sociální dimenzi hudby.²⁰ Ve fázi veřejného koncertování hudebník rozvíjí své sebevědomí a identitu, ale také schopnost sdílet hudbu s publikem.²¹ V metafoře hudebního mistrovství můžeme na příkladu komunity Iona vidět křesťanskou zralost jako participaci na třech pohybech dorůstání: hledání fragmentů Božích melodií, procvičování Božích melodií ve společenství církve a koncertu Božích melodií ve světě. Každému z těchto pohybů se teď budu zvlášť věnovat.

Křesťanský život jako hledání fragmentů Boží melodie

In all created things Thou art there.
In every friend we have
the sunshine of Thy presence is shown forth.
In every enemy that seems to cross our path,
Thou art there within the cloud
to challenge us to love.
Show to us *the glory in the grey*.

18 Jak říká o polyfonii Begbie: „Navzdory bohatosti zvuku nikdy nezní přepíchaně nebo zahlceně. Je zde mnohost bez roztříštěnosti, soudržnost bez vzájemného přetlačování, každý hlas se může plně projevit. Jako bychom byli sami sebou a zároveň byli plnějšími.“ Viz Jeremy Begbie, *Beholding the Glory: Incarnation Through the Arts*, Grand Rapids: Baker Books, 2000, 152.

19 *Deliberate practice*, viz např. K. Anders Ericsson, *The Road To Excellence: The Acquisition of Expert Performance in the Arts and Sciences, Sports, and Games*, Mahwah: Lawrence Erlbaum, 1996.

20 Viz např. John Svoboda, *Exploring the Musical Mind: Cognition, Emotion, Ability, Function*, Oxford: Oxford University Press, 2005.

21 Hudba jako společenský akt, viz např. Christopher Small, *Musicking: The Meanings of Performing and Listening*, Middletown: Wesleyan University Press, 1998.

Awake for us Thy presence in the very storm
till all our joys are seen as Thee
and all our trivial tasks emerge as priestly sacraments
in the universal temple of Thy love.²²

Jedním z teologických důrazů George MacLeoda, který se trvale propсал do zkušenosti komunity Iona, je zakoušení *Boží slávy v šedi každodennosti*. Milosti vidět ve všem, čeho se dotýkáme a ve všech, které potkáváme, znamená Boží přítomnosti. Prvním pohybem dorůstání do zralosti je soustředěný nácvik naslouchání Boží polyfonii, které nemá formu vytržení ze světa, ale spíše k nám proniká skrze naši každodenní zkušenost. Porozumět tomu nám pomůže příběh z počátku komunity.²³

Hned první léto se rodící komunita Iona potýkala s vážným problémem. Vévoda z Argylu, který vlastnil veškerou půdu na ostrově Iona, mimo bezprostředního okolí kláštera, a taky celý sousední ostrov Mull a přiléhající pozemky na skotské pevnině, odmítl na rekonstrukci kláštera dodávat stavební kámen ze svých lomů. Muži shromáždění kolem ruin kláštera už byli zoufalí. Aby mohli udělat alespoň nějakou práci, rozhodli se prohledávat okolí kláštera a získat kámen pro rekonstrukci rozebráním části suché zídky kolem klášterního pozemku. Ke svému překvapení zjistili, že suchá zídka je postavena z původních kamenů z klášterních budov. To byl ten nejvhodnější stavební materiál, a navíc se nacházel přímo v místě, kde ho potřebovali. Byla to jejich první proměňující zkušenost: procházejíce skrze ruiny objevovali fragmenty starých klášterních budov, které se staly stavebními kameny pro nové budovy.

Zmínil jsem, že prvním pohybem dorůstání do zralosti je soustředěný nácvik naslouchání Boží polyfonii. Tuto polyfonii nemáme k dispozici v celku, ale jak říká David Tracy, pouze ve formě fragmentů.²⁴ Tyto fragmenty můžeme nacházet přímo tam, kde jsme, v našem vlastním životě, v místě a čase,

22 George MacLeod, *The Glory in the Grey*, in: Neil Paynter (ed.), *50 Great Prayers from the Iona Community*, Glasgow: Wild Good Publications, 2009, 30.

23 Dle Ferguson, *George MacLeod*, 173.

24 Pro Davida Tracyho je fragment teologickou kategorií, která pomáhá rozlomit totalitu a vytvořit místo pro otevřenost pro to ne-končící. Fragmentárnost vnímá pozitivně, naše tradice přijímáme ve zlomcích, ve fragmentech. Poznámává, že nikdo nečte, resp. neužívá celek Bible najednou – všechny pasáže, všechny knihy. Náš osobní kontext a naše potřeby určují, které fragmenty si vybíráme a které považujeme právě teď za nanejvýš aktuální a potřebné. Viz: David Tracy, *Fragments: The Existential Situation of Our Time*, Chicago: University of Chicago Press, 2020, 23.

ve kterém žijeme. Fragmenty Boží polyfonie pocházejí i z naší zkušenosti, minulosti a skládáme z nich naši budoucnost.

Schopnost objevovat fragmenty Boží polyfonie se kultivuje ve fázi individuálního nácviku, kdy dochází, když se vrátím k metafoře hudebního mistrovství, k osvojení základního repertoáru. Jedno z prvních disciplinárních pravidel, které komunitě uložil George MacLeod, byl závazek každý den věnovat půl hodiny modlitbě a četbě Písma. Toto pravidlo se přísně kontrolovalo, každý měsíc se sesbíraly sledovací kartičky, které se odevzdávaly vedoucímu komunity.²⁵ Smyslem bylo vytvořit návyk a disciplínu každodenního setkávání s Písmem, později bylo rozšířeno na jakoukoliv duchovní literaturu. Raná praxe komunity připomínala něco z přísnosti egyptského pouštního mnišství. Nicméně pravidelnost a určitost tohoto pravidla je důležitá pro kultivaci vnitřního osobního prostoru.

Když křesťané čtou Písmo, doufají, že uslyší Boží slovo. Že ve čteném textu objeví fragmenty Boží polyfonie. Když hudebník čte notový zápis a snaží se podle něho hrát, nejde o reprodukci hudby, nýbrž o interpretaci. Jde o kreativní proces, ve kterém k notovému zápisu přidává něco ze svého hudebního mistrovství. V tomto smyslu není čtení Písma individuální, ale osobní a také performativní. Vyžaduje, aby čtenář k fragmentu nalezené melodie přidal něco ze sebe. Teprve pak může objevená melodie zaznít plně. Křesťansky zralé čtení Písma takto může být interpretováno jako transformativní událost, protože není vnímáno na způsob pouhé věrné reprodukce melodie, ale spíše jako interpretace a koncertní provedení melodie, která se v Písmu nachází.

Křesťanský život jako nácvik Božích melodií ve společenství církve

Ve druhém pohybu k hudebnímu mistrovství dochází k sociální integraci osobního nácviku. Hudebník se učí vnímat sociální dimenzi hudby, naslouchat druhým a sladit rytmus, dynamiku a intonaci. Aby každý hudebník mohl zahrát svůj hudební part a svoji melodii, a aby tak vznikla harmonie, musí se jednotlivé nástroje sehrát dohromady. Jako rozptýlené nerezidenční společenství musí členové komunity Iona cíleně vytvářet sdílenou identitu a udržovat jednotu. Dorůstání do křesťanské zralosti se děje vytrvalým nácvikem ve společenství druhých a vychází z asketické tradice keltského mnišství.²⁶ Askeze tady neznamená násilí vůči sobě samému ale návrat k duchovním

²⁵ Kathy Galloway, *Living by the Rule. The Rule of the Iona Community*, Glasgow: Wild Goose, 2010, 30.

²⁶ Viz poznámka č. 14 k Martinovi z Tours.

nástrojům umožňujícím člověku růst ve společenství. Klasickým mnišským nástrojem růstu ve společenství jsou pravidla společného života neboli řehole²⁷. Nejznámější taková pravidla vytvořil Augustin, Basil z Caesarei nebo Benedikt z Nursie. Komunita Iona, inspirována příkladem raných mnišských komunit, má též svoji řeholi. Řehole komunity Iona prošla určitým vývojem a v současnosti obsahuje čtyři pravidla:²⁸

1. Denní osobní modlitba, slavení liturgie ve společenství a pravidelné čtení Bible a dalších zdrojů, které nás živí.
2. Pracovat pro spravedlnost a mír, celistvost a smíření v našich lokalitách, ve společnosti a v celém stvoření.
3. Vzájemně se podporovat modlitbou a setkáváním, komunikací a vzájemnou odpovědností za využívání našich darů, peněz a času, za využívání zdrojů Země.
4. Podílení se na společném životě a organizaci komunity.

Jak poznamenává Kathy Galloway, bývalá vedoucí komunity, smyslem řehole není snaha o dokonalost nebo sebeospravedlnění či sebeobviňování.²⁹ Má sloužit k životní orientaci, ke zkoumání a prohlubování vztahu k Bohu, k sobě samému a k bližním. Neustále se navracet a reflektovat svůj život v zrcadle řehole má být nástrojem dorůstání ke zralé víře a zralému vztahovému životu v nejširším smyslu slova.

Disciplína vzájemné odpovědnosti

Prvnímu pravidlu řehole jsem se již věnoval, druhému se budu věnovat později v textu. Teď se soustředím na pravidlo třetí a čtvrté, které slouží nácviku dovednosti naslouchat druhým a sladit rytmus, dynamiku a intonaci. Třetí pravidlo komunity Iona se zabývá vzájemnou odpovědností³⁰ členů v řadě

27 Řehole, odvozená z latinského termínu „regula“, představuje písemně stanovený soubor pokynů a předpisů, které určují fungování řádu a život jeho členů.

28 Iona Community – Our Rule [online], [cit. 4. 6. 2025], dostupné z: <https://iona.org.uk/about/our-community/our-rule/>.

29 Galloway, *Living by the Rule*, 23.

30 Vzájemná odpovědnost je můj překlad spojení *mutual accountability*, které má v angličtině několik jemných významových vrstev, které stojí za to rozlišit. Označuje vzájemný vztah, ne jednostranný dohled. Obě strany vztahu se zavazují k transparentnosti a pravdivosti, obě strany mají právo i povinnost se ptát, i když je tady partnerský rámec. Odpovědnost je vztahová, máme právo i povinnost nést odpovědnost nejen za sebe, ale i za druhého. *Accountability* je doslova ochota skládat účty, přičemž nejde o pasivní stav ale o aktivní proces důvěry a růstu. V tomto smyslu snad lze chápat „vydání počtu ze své naděje“. (1 Pt 3,15)

oblastí. První oblast, kde se začala uplatňovat vzájemná odpovědnost, byly osobní finance. Od roku 1943 se členové zavazují odevzdávat 5 % svých disponibilních příjmů církvi a 5 % komunitě. Radikálnost ekonomické disciplíny komunity Iona však nespočívá v tom, že každý člen věnuje část svého příjmu církvi nebo komunitě, ale v tom, že je také odpovědný ostatním členům za to, jak použije zbylých 90 % svého příjmu.³¹

Kromě finanční disciplíny se členové zavazují k vzájemné odpovědnosti za využívání svého času. V prvních letech začali dělníci zpochybňovat pracovní morálku duchovních a poukazovali na to, že pracují pouze jednu hodinu týdně – v neděli. Na žádost dělníků si duchovní začali vést časové účetnictví. Každý den v osm ráno měl každý člen komunity mít naplánováno, čemu se bude daný den věnovat. Cílem této disciplíny je pěstovat vztah k času jako daru a plánovat čas na práci, čas na rodinu, rozvoj nebo získávání dovedností, čas na bohoslužbu a osobní spiritualitu, dobrovolnické aktivity a spánek.

Aby členové společenství byli zodpovědní za své využívání času a peněz, musí se vzájemně setkávat. Místní skupiny, které komunita taky nazývá rodinné skupiny, o sedmi až čtrnácti členech se obvykle scházejí jednou měsíčně. Každý rok se celá komunita schází na víkendových plenárních zasedáních a komunitním týdnem v klášteře na Ioně. Jednou ročně členové předkládají vedoucímu komunity osobní hodnocení toho, jak v předchozím roce dodržovali řeholi.³² V polyfonní komunitě slouží disciplína vzájemné odpovědnosti jako způsob, jak přizpůsobit a sladit jednotlivé melodie, aby všechny melodie dohromady vytvářely harmonii, i když cesta k ní často vede přes disharmonii.

Polyfonní liturgie

Druhým příkladem sociální integrace neboli sborového nácviku jako pohybu dorůstání do zralosti, je společná polyfonní bohoslužba. V roce 1932, po deseti letech intenzivní práce jako duchovní Skotské církve, se George MacLeod z přepracování psychicky zhroutil. V rámci léčebného režimu se následující rok vydal na tříměsíční cestu do Izraele. Na velikonoční vigilii se vydal do pravoslavného kostela, a právě tato zkušenost s velikonoční liturgií ho proměnila a stala se pro něj duchovním průlomem:³³ „Osm kněží a sbor. Měli svrchovaný dar dramaturgie a dokonalé hlasy. Byli to dokonalí umělci.“

³¹ Galloway, *Living by the Rule*, 48.

³² Tamtéž, 83.

³³ MacLeodův životopisec Ferguson používá ve svém popisu slovní hříčku *breakdown* (zhroutení) – *breakthrough* (průlom) viz Ferguson, *George MacLeod*, 125.

Ferguson význam této zkušenosti vidí v tom, že George MacLeod „našel nový způsob vidění světa – osobní, politický a kosmický současně, a oslovilo to jeho vnitřního Kelta“³⁴ K tomuto zážitku se v životě vracel jako ke své transformační zkušenosti a znamenala pro něho prohloubení zájmu o liturgii jako proměňující komuniální zkušenosti.

Komunita Iona si jako jeden ze svých cílů klade být místem obnovy bohoslužby, místem, kde je liturgie polyfonní a proměňující. Co znamená, že liturgie je polyfonní? Podle Gardinera polyfonní liturgie v sobě spojuje to, co je staré a známé, co odkazuje na společné křesťanské dědictví, a také to, co je nové a inovativní.³⁵ Má prvky, které se opakují a vytvářejí řád. Ranní modlitba v klášteře Iona má každý den v týdnu stejné části. Například modlitbu předsedajícího a odpovědi společenství, společné vyznání vin a přímlyvy za členy komunity. Každý den v týdnu má své vlastní téma, které se opakuje každý týden. Současně má polyfonní bohoslužba také obsahovat „inovativní obřady“, jejichž cílem je otevírat společenství něčemu novému a jinému. Večerní bohoslužby³⁶ mají stanovený volnější rámec, který nabízí velký prostor pro inovativní prvky: při uvítací bohoslužbě je prostor pro znamení přivítání, při němž se hosté a členové klášterní rezidentní komunity navzájem pozdraví, ale způsob tohoto pozdravení se může každý týden měnit. Při bohoslužbě za spravedlnost a mír mohou po čtení Písma následovat další projevy Slova, jako čtení z denních zpráv, drama, poezie, svědectví, komentáře a písně. Je zde prostor pro odpověď na slyšené slovo – zapálením svíček, položením kamenů, zvoněním zvonů, zasazením semínek rostlin nebo psaním.³⁷

Některé inovativní obřady přinášejí útěchu, povzbuzení nebo zklidnění, jiné mají za cíl naopak vnést neklid nebo přinést probuzení, protože někdy potřebujeme být otřeseni, zažít nepohodlí, abychom v sobě dokázali probudit solidaritu.³⁸ V rámci řádu týdenní bohoslužby na Ioně je kladen důraz také na bohoslužbu mimo sakrální prostor. Konají se modlitby u kamenných křížů před klášteřem nebo poutní bohoslužba po místech paměti na celém

34 Tamtéž.

35 Craig Gardiner, *Melodies of a New Monasticism. Bonhoeffer's Vision, Iona's Witness* [e-kniha], Eugene: Cascade Books, 2018, kap. 8 Making Melodies in the Church, odst. Polyphonic Worship.

36 The Iona Community, *Iona Abbey Worship Book*, Glasgow: Wild Goose Publications, 2017, 57.

37 Viz Iona Abbey Worship Book, 57, 73, 74.

38 Viz Craig Gardiner, *Melodies of a New Monasticism. Bonhoeffer's Vision, Iona's Witness* [e-kniha], kap. 8 Making Melodies in the Church, odst. Polyphonic Worship.

ostrově. Má se tak zdůraznit, že Kristus je Pánem nejen nad církví, ale nad celým světem.³⁹

To, co je na polyfonní liturgii proměňující, není pouhá přítomnost, ale skutečná participace. Na přípravě a vedení liturgie by se mělo podílet co nejvíce lidí. V prvních letech komunity Iona byli členy pouze muži ze Skotské církve a jediná rozmanitost spočívala v tom, že mezi nimi byli laici a duchovní. Přítomnost dělníků a řemeslníků na každodenní liturgii však měla na ni bezprostřední vliv. Stávala se více zakořeněnou v konkrétní každodenní zkušenosti.

Dnes se o přípravu a vedení modliteb v klášteře Iona dělí ženy a muži, pocházejí z nejrůznějších zemí a křesťanských tradic, členové klášterní rezidentní komunity a hosté. Velmi málo účastníků liturgie má formální teologické vzdělání nebo je ve své církvi pověřeno k ordinované službě. Jak poznamenává Kathy Galloway, „je stejně pravděpodobné, že bohoslužbu povede dvacetiletý kuchař-dobrovolník, jako že ji povede správce kláštera“.⁴⁰

Významným poznávacím znamením komunity Iona je liturgický zpěv. Již v raných letech byly bohoslužby z kláštera na Ioně vysílány na rozhlasových vlnách BBC a získaly si pozornost širokého okruhu posluchačů. Součástí týmu na přípravu bohoslužby byl sbormistr a bohoslužbě předcházelo procvičování až čtyřhlasých mužských zpěvů. V rozhlasovém přenosu bylo možné slyšet působivý zpěv, inspirativní modlitby a kázání.⁴¹ Významný podíl na rozšíření zpěvů za hranice komunity měli hudební skladatel John Bell a Wild Goose Resource Group, skupina asi šestnácti členů komunity, kteří se věnují skládání liturgické hudby.

Mnozí duchovní se účastnili misíí v Africe a Indii. Zpěvy komunity Iona tak čerpají kromě skotské lidové slovesnosti z mimoevropských hudebních tradic. John Bell v tom vidí teologický význam: „Když zpíváme, i když třeba jen nejistě, v jiném jazyce, představujeme a prožíváme univerzálnost církve a velikost Boha, který není omezen mateřským jazykem nikoho.“⁴² Dnes jsou liturgické zpěvy z Iony v anglosaském protestantském prostředí známy asi jako zpěvy z Taizé u nás a stávají se součástí mnoha liturgických zpěvníků.

³⁹ Tamtéž.

⁴⁰ Kathy Galloway, *Worship of the Iona Community*, in: Thomas F. Best – Dagmar Heller (eds.), *Worship Today: Understanding, Practice, Ecumenical Implications*, Geneva: WCC, 2004, 222–30, 225.

⁴¹ Svědectví zaměstnance BBC Ronalda Falconera dle Ferguson, *George MacLeod*, 238.

⁴² Craig Gardiner, *Melodies of a New Monasticism. Bonhoeffer's Vision, Iona's Witness* [e-kniha], kap. 8 Making Melodies in the Church, odst. Polyphonic Worship.

Křesťanský život jako koncert Božích melodií ve světě

V metafoře hudebního mistrovství je třetím pohybem růstu veřejné koncertování, kdy hudebník rozvíjí své sebevědomí a identitu, ale také schopnost sdílet hudbu s publikem. Je tady snaha hudbou něco sdělit nebo publiku zprostředkovat transformativní zážitek. Není to ale tak, že komunikace probíhá výhradně od jeviště směrem k hledišti. Vztah hudebníka a publika je obousměrný a vzájemný. Publikum na slyšenou hudbu může odpovědět celou škálou reakcí. Hudba může přinášet potěšení, ale taky rozrušení, může vyvolávat odpor. Veřejné koncertování může propojovat vystupující hudebníky s dalšími hudebníky. V některých hudebních žánrech můžou být jiní hudebníci na chvíli přizvaní k neplánované společné improvizaci. Ve zkušenosti komunity Iona můžeme mluvit o koncertu Božích melodií ve světě, který má formu společenské – politické, sociální a ekologické angažovanosti.

George MacLeod se během první světové války jako dobrovolník přihlásil do armády a získal několik vojenských vyznamenání. Nicméně v čase založení komunity Iona patřil již k nejznámějším britským pacifistům. Během šedesátých let byli on i mnoho členů komunity Iona politickými aktivisty za nukleární odzbrojení. Často opakoval, že spravedlnost je způsobem, jakým se Boží láska zjevuje ve světě. Přinášet mír a spravedlnost tedy znamená přinášet do světa Boží lásku. Mír a spravedlnost jsou dvě melodie, které je třeba hrát společně, protože mír založený na nespravedlnosti není skutečným mírem.

V roce 1966 byla řehole komunity rozšířena o závazek usilování o mír a spravedlnost ve světě. Toto pravidlo je nejvíce propracované, má čtrnáct bodů a dle Normana Shankse se stalo rozlišujícím znakem komunity: „Členové nejen věří, že mír a spravedlnost jsou dobré věci, ale jsou také ochotni pracovat pro mír a spravedlnost jako součást své vzájemné odpovědnosti.“⁴³ Kathy Galloway toto pravidlo považuje za „prorocké ostří“ komunity a rozhodující bod, na kterém se láme, jestli se člověk stane členem komunity.⁴⁴ Závazek usilovat o mír a spravedlnost vedl členy komunity Iona k účasti v různých iniciativách jako je Drop the Debt (Odpusťte dluhy), politické lobování za jaderné odzbrojení. Členové spolupracují s organizacemi jako Červený kříž, Amnesty International, Anonymní alkoholici, Oxfam, World Development Movement, Greenpeace a Friends of the Earth.

⁴³ Shanks, *Iona – God's Energy*, 69.

⁴⁴ Galloway, *Living By the Rule*, 23.

Komunita organizuje několik sdružení společného zájmu, kde si členové mohou vybrat jim nejbližší oblast společenské angažovanosti. V současnosti jimi jsou: Víra a spiritualita, izraelsko-palestinský konflikt, LGBTQ+, migrace a uprchlíci, chudoba a nerovnost, mír a odzbrojení. Členové komunity se zapojili do kampaně Together With Refugees, kritizující uprchlické kvóty a Britskou strategii přesídlování, v parlamentu vystoupili proti restriktivním azylovým zákonům kriminalizujícím občany, kteří pomáhají žadatelům o azyl.⁴⁵ Wild Goose Publications vydalo sborník *Grace like glitter*, který obsahuje modlitby, zpěvy a meditace na podporu LGBTQ+ lidí v církvi. V roce 2022 hostila komunita Iona mezináboženskou pouť za účasti křesťanů, muslimů, židů, sikhů, hinduistů, bahá'í a buddhistů.⁴⁶

Jednou z nejnovějších aktualizací řehole komunity bylo přidání vzájemné odpovědnosti za využívání darů Země. Jde o aktualizaci tématu, které je v iroskotské mnišské tradici velmi staré. Mniši na britských ostrovech neměli k dispozici poušť a byli tak nuceni adaptovat praxi egyptského pouštního mnišství. Vznikl fenomén peregrinatio, poutnictví pro Krista, po rozlehlých zelených pláních nebo na širokém modrém moři.⁴⁷ Možná taky odtud pochází pojmenování iroskotského mnišství jako modrého či zeleného a akcentace vztahu k přírodě.

Kromě tematického týdne věnovaného životnímu prostředí na ostrově Iona je vztah k přírodě a celku Stvoření v komunitě Iona aktualizován ve formě závazku každoročního auditu ekologické stopy. Členové jsou vyzváni k velmi konkrétní změně chování: upřednostnit veřejnou dopravu, snížit spotřebu elektrické energie a dosáhnout pravidelného meziročního poklesu vlastní ekologické stopy o pět procent.

Když se teď vrátím k metafoře hudebního mistrovství, ve zkušenosti komunity Iona je politická, sociální a ekologická angažovanost tím pravým koncertem Boží hudby zde na Zemi. Křesťanský život je nácvikem jak být hlasem v Boží polyfonii a jak zvát do Boží polyfonie taky všechny, kteří nabízejí jídlo hladovým, pití žíznivým, oděv nahým, domov cizincům a navštěvují nemocné nebo uvězněné (Mt 25). Mít účast na koncertu Boží polyfonie také

45 Written evidence from Iona Community Fife Family Group (NBB0060) [online], [cit. 22. 11. 2025], dostupné z: <https://committees.parliament.uk/writtenevidence/39470/html/>.

46 Interfaith pilgrimage on Iona [online], [cit. 22. 11. 2025], dostupné z: <https://iona.org.uk/interfaith-pilgrimage-on-iona>.

47 Ventura, *Spiritualita křesťanského mnišství* 2–3, 391–392.

znamená naslouchat melodiím druhých, zejména melodiím, které znějí obzvláště tiše – melodiím těch, které Starý zákon nazývá vdovy a sirotci a Nový zákon nazývá celníci, malomocní, výběrčí daní. Nakonec to znamená do toho koncertu přizvat celé Stvoření. Stvoření, jenž má svou vlastní melodii, bez které by Boží polyfonie nebyla úplná.

Závěr: Křesťanský život jako proměňující polyfonní proud

Mnohé z teologických důrazů a praxe komunity Iona pochází z vize jejího zakladatele George MacLeoda. Tyto prvky se nejenom ukázaly jako nosné, ale navíc byly téměř devadesát let dotvářené a doplňované na základě zkušenosti členů komunity a jejich reakcí na potřeby doby. Komunita rozvinula působivou praxi, která přivedla mnoho členů k občanské nebo politické angažovanosti akcentováním témat, která v tradiční spiritualitě nebyla přítomna. Její liturgie, v něčem eklektická a v něčem tvořivá, učí křesťany více participovat na liturgickém dění a zpřístupňuje jim prvky společného křesťanského dědictví, které ve svých partikulárních tradicích postrádali. Zejména aktivity Johna Bella a Wild Goose Resource Group vedly k obnově liturgického zpěvu v řadě církevních sborů v anglosaském protestantském prostředí.

Jakou teologii či orthodoxii by bylo možné rekonstruovat na základě ortopraxe komunity Iona? Implicitní teologie komunity Iona je kristocentrická a trinitární: Bůh Otec nás povolal k partnerství a dal nám úkol správcovství. Kristus je zvěstováním i ztělesněním Boží vlády, demaskuje nespravedlnost a vyzývá k nenásilnému a drahému smíření. Duch působí jako tvořivá, společenství formující přítomnost, jež propojuje modlitbu, bohoslužbu a společenskou angažovanost. Hřích je chápán vztahově a strukturálně: hříchem je chamtivost, militarismus, ekonomická a ekologická nespravedlnost, diskriminace a narušené vztahy mezi lidmi navzájem i mezi lidmi a Stvořením. Milost je proto především proměňující zkušenost – v modlitbě, společném životě, vzájemné odpovědnosti a v angažovanosti za spravedlnost a celistvost Stvoření. Je to dar, který podněcuje a udržuje činnou lidskou odpověď.

V tomto příspěvku jsem nabídl náčrt teologické reflexe dorůstání do osobní i vztahové dospělosti na příkladu praxe ekumenické komunity Iona s pomocí metafor polyfonie a hudebního mistrovství. Obraz polyfonie ilustruje, jak různé životní cesty a zkušenosti mohou koexistovat, aniž by jedna převažovala nad ostatními. Melodie se objevují a rozvíjejí ve společenství církve (např. osobní spiritualita, společná liturgie), v širším lidském společenství

(např. služba potřebným nebo zápas o mír a spravedlnost ve společnosti) i v celém Stvoření (např. péče o životní prostředí a ekologické správcovství). Prolínání těchto melodií vytváří polyfonii, která odráží Boží přítomnost ve světě. Jako každá metafora, i metafory polyfonie a hudebního mistrovství, které jsem zde použil, jsou jenom částečné. Pomáhají zachytit část skutečnosti, ale jiná část jim uniká. Zatímco polyfonie může působit příliš harmonizačně, hudební mistrovství může přetížít význam lidské iniciativy a nechávat příliš malý prostor pro Boží milost.

V proměňující zkušenosti komunity Iona můžeme vidět křesťanskou zralost jako participaci na třech pohybech dorůstání: hledání fragmentů Božích melodií, procvičování Božích melodií ve společenství církve a koncertování Božích melodií ve světě. Svědectví komunity Iona ukazuje, že všechny tyto pohyby musí být v křesťansky zralém životě přítomné. Melodie se v rámci osobního života, života církve a světa prolínají. Žádná není primární, nebo sekundární, dominující nebo podřízená. Jejich vztah je polyfonický, možná by se dalo říct i perichoretický.⁴⁸ Křesťanská zralost je plnou participací na Boží polyfonii.

Ing. Mgr. Jozef Murín

Univerzita Karlova

Evangelická teologická fakulta

Černá 646/9, 110 00 Praha 1

Česká republika

jozef@murin.net

⁴⁸ K perichoresi viz např. Brian T. Scalise, Perichoresis In Gregory Nazianzen and Maximus the Confessor, *Liberty Theological Review* 2 (2012/1), 58–76, doi: 10.70623/HERY9501.